

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ**

ПРИЈЕДЛОГ

**СТРАТЕГИЈА
ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ЗА ПЕРИОД
2021–2031. ГОДИНЕ**

Бања Лука, децембар 2020. године

САДРЖАЈ:

1. УВОД	3
2. ЦЈЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ, ТЕРМИНОЛОШКА РАЗГРАНИЧЕЊА	6
3. АНАЛИЗА СТАЊА	12
3.1 Демографска кретања	12
3.2 Завод за образовање одраслих	13
3.3 Нормативно-правни оквир за израду Стратегије	15
3.4 Програми образовања одраслих	16
3.5 Организатори образовања одраслих	17
3.6 Тржиште рада	20
3.7 SWOT анализа	22
4. МИСИЈА И ВИЗИЈА	25
5. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ У ОБРАЗОВАЊУ ОДРАСЛИХ	26
6. ФИНАНСИРАЊЕ	36
7. ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ	37

1. УВОД

Стратегија образовања одраслих у Републици Српској за период 2021–2031. године (у даљем тексту: Стратегија) доноси се као стратешки документ за образовање одраслих у контексту цјеложивотног учења. За образовање одраслих, као подсистем образовног система у Републици Српској ово је први стратешки документ којим се плански приступа развоју и унапређењу образовања одраслих, иако је образовање одраслих у Републици Српској од 2009. године уређено посебним законом, када су створене институционалне претпоставке за провођење образовања одраслих.

Стратегија се доноси у вријеме друштвених, економских, културних и демографских промјена, када је свако стратешко промишљање за стварање бољег друштва императив, а промишљања о бољем образовном систему не само задатак, већ и обавеза.

Посебни значај доношењу Стратегије представља вријеме њеног доношења, односно пандемија која је обиљежила 2020. годину, чије посљедице ће тек бити предмет анализе, како у Републици Српској, тако и на међународном плану, као и правци обнове, живота и рада и даљег планирања друштвеног и привредног развоја, јер у времену израде Стратегије, крај првог полугодишта 2020. године, немогуће је предвидјети посљедице и величину, у сваком случају фундаменталних промјена, којима ће пандемија бити, свеједно узрок или повод. У било ком правцу, да ли наставку развоја глобалне економије или дивергентно супротном правцу, процесима развоја самодовољних економија, образовање одраслих остаје један од незаобилазних предуслова укупног друштвеног развоја.

Тренутно стање у образовању налаже да се свестрано сагледају и реално пројектују сви кључни аспекти развоја образовања, водећи рачуна о будућим животним и развојним потребама друштва у Републици Српској, поготово ако се има у виду да су образовање и наука покретачка снага развоја сваког друштва.

Нова Стратегија представља напор институција система да, реализацијом активности произашлих из стратешких циљева, координисано и системски раде на развоју и унапређивању квалитета васпитања и образовања, у конкретном случају – образовања одраслих, као дијела, односно једног од четири подсистема образовања и васпитања, те тиме допринесу развоју у овој области и укупном развоју Републике Српске.

Република Српска као јединствени уставно-правни ентитет треба да буде друштво засновано на учењу и знању, које повезује све нивое и врсте образовања у хармоничну и транспарентну цјелину утемељену на позитивним начелима и циљевима и у најбољем интересу дјете, ученика, студената и грађана свих животних доба. Тако ће се омогућити стварање услова за развој свих потенцијала личности и остварења њихових потреба кроз партнерство и заједничку одговорност породице и друштва, притом поштујући принцип холистичког приступа у развоју личности на свим образовним нивоима, без икаквог облика дискриминације.

Стратегија образовања одраслих полази од става да је образовање одраслих:

- манифестација цјеложивотног учења и интегрални дио цјеловитог и јединственог система образовања у Републици Српској,
- снажан фактор економског развоја, повећања продуктивности и конкурентности привреде, унапређења запошљавања и могућности за запошљавање и смањење регионалних диспропорција у економском развоју Републике Српске,
- дио јединственог система образовања Републици Српској који пружа другу шансу за стицање релевантних знања, вјештина и квалификација,
- иновативни механизам система образовања и учења који брзо реагује на потребе привреде, тржишта рада и технолошке промјене и у који се уводе и тестирају нови профили, програми, вјештине, компетенције и који је флексибилан и отворен за нове начине и облике рада и учења,
- инструмент за очување животне средине и одрживи развој друштва.

Основни начин да се подржи лични развој и могућност појединца да:

- буде запослен,
- оствари већу зараду,
- стекне независност,
- остане здрав и активан,
- обавља квалитетније послове,
- ојача породицу и охрабри независност њених чланова.

Образовање одраслих се заснива на начелима:

- а) цјеложивотног учења,
- б) рационалног коришћења образовних могућности, територијалне близине и доступности образовања свима под једнаким условима, у складу са њиховим способностима,
- в) слободе и аутономије при избору начина, садржаја, облика, средстава и метода,
- г) уважавања различитости и укључивања,
- д) стручне и моралне одговорности андрагошких радника,
- ђ) гаранција квалитета образовне понуде и
- е) поштовање личности и достојанства сваког учесника у образовању одраслих.

Циљ образовног система, а у склопу њега и образовања одраслих, је преузети кључну улогу у развоју друштва преко квалитетног образовања, јер је квалитетно образовање ресурс за развој привреде, сваког појединца и друштва у цјелини.

То ће се постићи кроз отвореност према другим системима који могу довести до стваралачког размишљања на основу кога ће сваки човјек, без обзира на животну доб, знати како и гдје наћи одговарајуће информације, како и када их употријебити.

Задатак система образовања, у будућем периоду, треба да буде подизање стваралачких и производних квалитета радно способног становништва, јер сваки аспект развоја друштва остварују људи, тако да развој људских ресурса треба бити приоритет Републике Српске, посебно имајући у виду изражену негативну стопу природног

прираштаја становништва, миграције и све већи удио старије популације у укупном становништву у Републици Српској.

Стратегија је усмјерена на планирање, креирање и спровођење активности које доприносе остваривању утврђених стратешких циљева, као и на праћење и извјештавање о реализацији Стратегије на основу утврђеног акционог плана.

Стратегија образовања одраслих у Републици Српској као документ стратешког промишљања биће отворена за промјене и побољшања, као и за друга и боља рјешења која се у предстојећем десетогодишњем периоду буду могла понудити за унапређивање и развој интегралног образовног система и у склопу њега и образовања одраслих као дијела система и дијела цјеложивотног учења и образовања. Све евентуалне промјене и побољшања ове стратегије треба да буду усмјерена ка вишем нивоу од овог, дефинисаног у Стратегији.

2. ЦЈЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ И ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ, ТЕРМИНОЛОШКА РАЗГРАНИЧЕЊА

Цјеложивотно учење, учење одраслих, образовање одраслих, андрагогија, одрасли и организатори образовања одраслих

Цјеложивотно учење – Цјеложивотно учење представља укупност процеса учења, као дијела животног процеса човјека, како у вертикалној равни (током читавог животног вијека – доживотно образовање), тако и у хоризонталној линији (у свим областима и аспектима живота тј. у читавом распону животних активности – свеживотно образовање). Андрагогија, као научна дисциплина која проучава образовање и учење одраслих, је заснована на филозофији цјеложивотног учења, као континуираном процесу који се одвија кроз свакодневну интеракцију човјека са окружењем.

Учење одраслих – У андрагогији, учење се схвата као фундаментални људски феномен, који се односи на човјека у цјелини, његово постојање, дјеловање и настајање. У зависности од теоријског полазишта, може представљати промјену у понашању (бихејвиористички приступ), унутрашњи ментални процес (когнитивистички приступ), остваривање потенцијала (хуманистички приступ), или интеракцију са окружењем (конструктивистички приступ). Са аспекта образовања одраслих, учење одраслих се најчешће одређује као континуиран (ментални и тјелесни) процес трансформације (конструкције и реконструкције) искуства у знање, вјештине, ставове, осјећања и вриједности. Ипак, оно је и више од тога јер се ради о сложенем, мултидимензионалном (има когнитивне, афективне, психомоторне и социјалне димензије и резултат је њихове интеракције) и континуираном процесу конструкције личности (која се одвија у социо-културној средини), који укључује процесе самоостварења, самообликовања, самодефинисања, самоконструисања и самопревазилажења.

Образовање одраслих – Образовање се односи на систематски, намјеран и мање или више институционализован процес планирања, дизајнирања (програмирања), организовања, реализовања и управљања процесом учења, друштвено пожељних и научно заснованих знања, вјештина, ставова, вриједности и навика, који је релативно варијабилан у својој форми и садржају према историјско-географским и културно-политичким контекстима, односима моћи и актуелном хијерархијом. Образовање одраслих је сваки, такав процес у који се укључују одрасли, као индивидуе које, поред хронолошког узраста и завршеног процеса биолошког раста, одликује мањи или већи степен психолошке, социјалне и професионалне зрелости. Са аспекта андрагогије, образовање одраслих је научно осмишљена активност усмјерена на задовољавање образовних потреба одраслих.

Андрагогија – Андрагогија је научна дисциплина која проучава образовање и учење одраслих. Поред овог значења, као самосталне науке која покрива област образовања и учења одраслих у цјелини, андрагогија у ужем смислу се односи на концепцију образовања

одраслих коју је развио амерички аутор М. Knowles, као о умјетности и науци помагања одраслима да уче.

Одрасли – Одрасли су лица старија од 15 година која нису завршила основно образовање, односно лица старија од 18 година која су завршила основно образовање у редовном школовању и лица која се образују, а да при томе немају статус ученика или студента уколико уписују формални програм образовања одраслих.

Организатори образовања одраслих – Организатори образовања одраслих су основне и средње школе које су регистроване за образовање одраслих и специјализоване организације за образовање одраслих као што су раднички универзитети, центри за обуку, школе страних језика, ауто школе као и друга правна лица која испуњавају услове предвиђене појединачним програмом за образовање одраслих.

Формално образовање, неформално образовање и информално учење

Формално образовање – Формално образовање је врста институционално заснованог образовања која обухвата све његове нивое, од предшколског до високошколског образовања. Оно је високо институционализовано, има карактер законске обавезности на нивоу основношколског образовања, примјењује прописан план и програм образовања, који је акредитован од стране државе, укључује рад квалификованих и сертификованих наставника и школске активности регулисане од стране државе.

Неформално образовање – Неформално образовање се односи на све организоване, систематске, самоинициране, добровољне и релативно кратке или краће (у односу на формално образовање) образовне активности ван институција формалног школског система. Као такво, не представља систем образовања по себи, већ се прије односи на конвенционални генерички назив за разноврсне образовне активности које су усмјерене на задовољавање најразличитијих потреба за учењем у односу на рад, социјалне активности и приватни живот. Одликују га групни карактер, постојање неке врсте плана и програма, постојање инструктора, наставника и ментора и може водити стицању сертификата који може од стране државе бити признат као довољан услов искључиво за ниже квалификована занимања у свијету рада.

Информално учење – Информално учење се односи на процесе учења који нису организовани или структурирани у односу на циљеве учења, вријеме и ресурсе учења, па се тако дешава ван институција образовања, не мора бити добровољно, подразумијева непостојање било каквог плана и програма учења, дипломе или сертификата, као ни особе која има улогу наставника. У односу на критеријуме свјесности и намјерности, дјели се на самоусмјерено учење (свјесно и намјерно), инцидентално учење (свјесно, али ненамјерно), социјализацију (ненамјерна и несвјесна) и тацитно учење (несвјесно и намјерно).

Лични развој, професионално, стручно образовање, усавршавање и оспособљавање, основно образовање одраслих, прво занимање, доквалификација, преквалификација, специјализација, полазник образовања, посебни програми, јавно важећи образовни програм

Лични развој – Са становишта образовања и учења одраслих, лични развој представља пораст или реализацију личних својстава, атрибута и способности појединца путем учења. Лични развој је усмјерен на личност, те тако укључује активности образовања и учења које воде побољшању свијести идентитета, развијају таленте и потенцијал, изграђују људски капитал и олакшавају запошљивост и напредовање, повећавају квалитет живота и доприносе реализовању аспирација.

Професионално, стручно образовање, усавршавање и оспособљавање – Професионално (стручно) образовање одраслих је врста образовања која омогућава стицање стручних компетенција и квалификација, запошљавање и запошљивост, те као такво представља систем знања, умијећа и навика у функцији припремања за обављање одређеног рада. Стручно образовање, за разлику од професионалног обично не подразумеива програме универзитетског образовања. Оспособљавање за рад је процес развијања потенцијалних способности човека према објективним и субјективним потребама живота и рада, те се састоји у стицању нижих степена стручне оспособљености која је неопходна за успјешно укључивање у привређивање. Стручно усавршавање се састоји у стицању додатних знања и вјештина које су потребне за успјешно савладавање захтјева рада који произилазе из технолошког прогреса одређене струке и занимања.

Основно образовање одраслих – Основно образовање одраслих је образовање одраслих у области основних знања и вјештина (математичка, језичка и информатичка писменост, социјалне и животне вјештине, разумијевање живота у заједници) потребних за успјешно и одговорно учешће у друштвеном животу. Програми основног образовања одраслих усмјерени су на унапређење социјалне интеграције, запошљивости и квалитета живота одраслих људи.

Прво занимање – Прво занимање је образовање у систему образовања одраслих за занимање трећег или четвртог степена сложености с циљем укључивања на тржиште рада или наставка школовања.

Доквалификација – Доквалификација је стицање новог знања у оквиру исте струке за занимање вишег степена сложености с циљем повећања компетенција.

Преквалификација – Преквалификација је образовање и оспособљавање за друго занимање ради запошљавања или наставка школовања.

Специјализација – Специјализација је образовање и оспособљавање у оквиру истог занимања ради стицања посебних знања и вјештина.

Полазник образовања – Полазник образовања је одрасло лице које похађа програм образовања одраслих.

Посебни програми – Посебни програми су програми за повећање општеобразовног и културног нивоа полазника образовања одраслих, и повећања стручних и других компетенција.

Јавно важећи програм образовања – Јавно важећи програм образовања је програм образовања који је донио надлежни орган републичке управе или програм који садржи знања утврђена од стране надлежног органа, у складу са законом.

Радионица, семинар, тренинг, едукација и курс

Радионица – Радионица је организациони облик образовања са сталним саставом учесника који се организује у трајању од неколико сати или неколико дана, па може представљати самосталну цјелину или може чинити дио других организационих облика.

Семинар – Семинар је краћи организациони облик са сталним саставом учесника, који се примјењује претежно када је у питању усавршавање у некој области или специјализовање за обављање одређених задатака, па тиме претпоставља полазну основу и предзнање учесника да би се организовао. Трајање је обично ограничено на један до неколико дана и може се изводити кроз неколико таквих временских цјелина, а у том случају се ради о циклусу семинара.

Тренинг – Тренинг је синоним за обуку (као врсту образовања) или обучавање (као врсту образовне дјелатности онога који обучава), које насупрот поучавању, у чијем је средишту преношење и стицање новог знања, ставља акценат на вјештине, односно у средишту образовног процеса је практично дјеловање.

Едукација/образовање – Едукација је синоним за образовање. Такође, у пракси образовања одраслих код нас се користи да означи одређени организациони облик образовања, најчешће облике дужег трајања образовања (у трајању од више година) у односу на курс (као, на примјер: едукација за психотерапеуте) или за краће облике усавршавања (специјализоване едукације медицинских радника), па се тако јавља као синоним за курс или семинар.

Курс – Курс или течај је организациони облик образовања са сталним саставом учесника, релативно дужег временског трајања (може трајати и више од годину дана), који може обухватити различите нивое знања, вјештина и оспособљености (нижи, средњи и виши) и може се организовати тако да омогући основна знања (основни или почетни курсеви), без да подразумијева претходно искуство полазника, као и да омогући даље усавршавање у конкретној области (напредни или допунски курсеви). Курс се обично завршава провјером знања. У контексту високошколског образовања, представља синоним за наставни предмет.

Вјештине, пословне вјештине, комуникацијске вјештине, личне вјештине, „меке“ вјештине и „нове“ вјештине

Вјештине – Вјештине се односе на способност примјене знања и његово коришћење за извршавање задатака и рјешавање проблема, било да су психомоторне (мануелне), социјалне или интелектуалне.

Пословне вјештине – Пословне вјештине означавају скуп вјештина које се тичу посједовања знања и способности њихове примјене, а која се тичу обављања одређене врсте задатака или активности које произлазе из захтјева посла, тј. означавају минимум потребних атрибута за успјешно дјеловање на одређеном радном мјесту.

Комуникацијске вјештине – Комуникацијске вјештине се односе на сет способности у домену разумијевања језика, невербалног изражавања и практичних језичких вјештина, у сврху ефикасног споразумијевања са другима. Оне, прије свега, укључују: вјештине читања, писања, вјештину говора, вјештине невербалне комуникације и вјештину слушања.

Личне вјештине – Личне вјештине подразумевају скуп вјештина које се односе на личне особине појединца, као што су: интегритет личности, поузданост, тачност, марљивост, способност доношења одлука и сл.

„Меке“ вјештине – или често коришћени англицизам “софт” вјештине или интерперсоналне вјештине или међуљудске вјештине подразумевају скуп вјештина које се односе на интеракцију са другим људима. За разлику од “тврдых” вјештина, које су у вези са знањима особе и способношћу да обавља одређену врсту задатака или активности, “меке” вјештине се односе на способност ефикасног комуницирања са колегама и клијентима.

„Нове“ вјештине – Термин „нове“ вјештине се користи да означи сет способности које се јављају као израз потреба које произилазе из појаве нових занимања и радних задатака или развоја постојећих. Идентификовање потреба које произилазе из „нових“ вјештина (или „настајућих“ вјештина, како се још називају), сматра се кључним за превазилажење недостатка или јаза у вјештинама, повећање запошљивости и запошљавања, као и ефикасног одговарања на потребе савремене економије.

Дописно учење, учење на даљину и е-учење

Дописно учење – Дописно учење је начин учења на даљину у коме се комуникација између учесника у образовању одвија путем штампаних материјала који се дистрибуирају поштом. Као такво, дописно учење/образовање је представљало прву фазу у развоју учења/образовања на даљину, док данас бива углавном замијењено другим начинима образовања на даљину, под утицајем развоја информационо-комуникационих технологија.

Учење на даљину – Учење/образовање на даљину у најширем смислу представља учење/образовање које се у потпуности или већи дио времена одвија одвојено у времену

и простору између онога који учи и онога који поучава, путем медија комуникације (као што су: штампани материјали, радио, телевизија, телефон, компјутер, видео).

Е-учење – Е-учење или електронско учење представља учење које се одвија путем електронског медија, односно које је подржано информационо-комуникационим технологијама. Са становишта образовања, то значи да се садржаји учења испоручују у електронској форми, као и да је комуникација између онога који учи и онога који поучава подржана неком технолошком формом.

Базичне вјештине, кључне вјештине и кључне компетенције

Базичне вјештине – Базичне вјештине су вјештине потребне за живот у савременом друштву, као што су слушање, говор, читање, писање и познавање основних математичких операција. Заједно са „новим“ базичним вјештинама, чине кључне вјештине.

Кључне вјештине – Кључне вјештине (генеричке вјештине или есенцијалне вјештине) су трансфербилна и мултифункционална знања и вјештине које омогућују учење и развој у различитим ситуацијама и на различитим садржајима, па се тако испољавају као вјештине рјешавања проблема, вјештине тимског рада, интерперсоналних односа, комуникационе вјештине, вјештине учења и слично. У контексту стручног образовања и професионалног развоја, њихов крајњи ефекат је флексибилност, адаптивност и мобилност појединца и радне снаге у целини.

Кључне компетенције – Кључне компетенције се односе на способност примјене или демонстрације специфичних знања и вјештина које се означавају као кључне (при чему кључне вјештине представљају суму вјештина које укључују базичне и „нове“ вјештине). Односе се на оне компетенције које су неопходне за живот у савременом друштву учења и знања. Са аспекта цјеложивотног учења, наводе се као кључне слједеће компетенције: споразумијевање на матерњем језику, споразумевање на страним језицима, познавање математике, природних наука и технологије, дигитална писменост, учење како се учи, интерперсоналне, интеркултурне, социјалне и демократске компетенције, предузетништво и културно изражавање. Ових осам кључних компетенција су повезане и међузависне, а нагласак у свакој од њих је на критичком мишљењу, креативности, преузимању иницијативе, рјешавању проблема, процјени ризика, доношењу одлука и конструктивном управљању емоцијама.

3. АНАЛИЗА СТАЊА

3.1 ДЕМОГРАФСКА КРЕТАЊА

Према Попису становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској из 2013. године¹, у Републици Српској има 1.170.342 становника, са просјечном старошћу 42 године. Образовна структура становништва које је старо 15 или више година према највишој завршеној школи приказана је у табели која слиједи (Попис становништва из 2013. године).

Највиша завршена школа	Укупно	%
УКУПНО	1.005.535	100,00%
Без икаквог образовања	58.651	5,83%
Непотпуно основно образовање	97.022	9,65%
Основна школа	212.834	21,17%
Средња школа	508.414	50,56%
Специјализација послије средње школе	7.618	0,76%
Виша школа и први степен факултета	33.960	3,38%
Висока школа /факултет / академија/ универзитет	87.036	8,66%

Република Српска има значајан проценат становништва са завршеном основном школом или мање у износу од 36,65%. Такође, неопходно је истаћи да најзначајнију категорију у образовној структури чини становништво за завршеном средњом школом.

Уколико говоримо о писмености, попис из 2013. године нам даје података од 3,29% становништва Републике Српске старости 10 и више година које је неписмено. Писменим се сматра лице које може с разумијевањем прочитати и написати кратку, једноставну изјаву о свом свакодневном животу, у супротном је неписмено. Карактеристично је да имамо далеко значајнији проценат неписмених становника женског пола (0,97% мушке популације и 5,48 женске популације). Од укупно 34928 неписмених лица око 70% њих је старости преко 70 године.

Када говоримо о компетенцијама становника Републике Српске старости 10 и више година, према Попису из 2013. године 31,7% популације је компјутерски писмено, а 23,14% дјелимично познаје рад на рачунару, док 43,9% чине компјутерски неписмена лица.

Учешће становника Републике Српске старости од 25 до 64 године у активностима формалног и неформалног образовања одраслих је 9,5% (2,1% у формалном образовању и 8,4% у неформалном образовању), док је информалним учењем обухваћено 73,7%

¹ Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Српској из 2013. године, Републички завод за статистику Републике Српске, 2017. БЛ.

поменуте популације. (Анкета о образовању одраслих 2016–2017. Завод за статистику Републике Српске)

Поред образовне структуре становништва, значајно је сагледати и структуру радно способног становништва коју, такође, чини становништво које је старо 15 или више година.

Према Попису из 2013. године структура радно способног становништва према активности приказана је у табели која слиједи.

Статус у активности	Укупно	%
Радно способно становништво	1.005.535	100,00%
Радна снага	468.859	46,63%
Запослени	350.670	34,87%
Незапослени	118.189	11,75%
радили раније	67.767	6,74%
без радног искуства	50.422	5,01%
Економски неактивни	536.676	53,37%
Ученици/студенти (15 или више година)	80.101	7,97%
Пензионери	216.341	21,52%
Лица која обављају кућне послове	138.111	13,74%
Неспособни за рад	24.285	2,42%
Остали	77.838	7,74%

Карактеристичан је неповољан однос радне снаге и економски неактивног становништва. На основу анкете о радној снази Завода за статистику која је припремљена за 2019. годину евидентно је да није дошло до значајних промјена у релативним показатељима везаним за однос радне снаге и неактивног становништва, али константно долази до смањивања броја радно способног становништва.

3.2 ЗАВОД ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ

Завод за образовање одраслих је управна и стручна организација у саставу Министарства просвјете и културе Републике Српске задужена за област образовања одраслих.

Народна скупштина Републике Српске је на 25. сједници, одржаној 25. новембра 2008. године, донијела Закон о републичкој управи којим је успостављен Завод за образовање одраслих као републичка управна организација, а 11. јуна 2009. донијела Закон о образовању одраслих којим је уређена организација и структура образовања одраслих. Овим законом образовање одраслих је постало дио јединственог образовног система Републике Српске. Усвајањем Закона и формирањем Завода за образовање одраслих Република Српска је заокружила, у складу са савременим тенденцијама, систем

образовања у којем су заступљена тзв. четири стуба образовања – предшколско и основно, средње, високо и образовање одраслих. На овај начин је у Републици Српској систем образовања, сагласно савременим тенденцијама у свијету, створио претпоставке и омогућио својим грађанима цјеложивотно учење.

Законом је дефинисано да образовање одраслих може бити формално, неформално и информално. Дефинисана су начела на којима се заснива образовање одраслих, његов циљ и План образовања одраслих који доноси Влада, на приједлог Завода за образовање одраслих.

Закон је одредио да се образовањем одраслих, као организатори образовања, могу бавити основне и средње школе које су регистроване за образовање одраслих и специјализоване организације за образовање одраслих, као што су раднички универзитети, центри за обуку, школе страних језика, ауто школе, као и друга правна лица која испуњавају услове предвиђене појединачним програмима за образовање одраслих.

У Заводу као основна организациона јединица дјелује Сектор за образовање одраслих, а као унутрашње организационе јединице у Сектору су: Одјељење за план и анализу и Одјељење за провођење програма и испита у чијем саставу је и Одсјек за провођење испита (Испитни центар). Унутрашња организациона јединица Завода за образовање одраслих је Одјељење за опште, правне и економске послове. Полагање возачких испита (као сегмент обуке) спроводи се у девет испитних центара у Републици Српској (Бања Лука, Приједор, Градишка, Добој, Бијељина, Зворник, Источно Сарајево, Фоча и Требиње).

Дјелатности Завода за образовање одраслих одређене су Законом о републичкој управи који одређује да Завод врши стручне и друге послове који се односе на област образовања одраслих, аналитичке и развојне послове у дјелатности образовања одраслих, организовање и полагање возачких испита и испита за додјелу лиценци, издаје дозволе за возача-инструктора и лиценце, врши контролу и надзор над спровођењем обуке и испита за возаче, усклађује приједлоге заинтересованих страна, припрема, прати и развија програме образовања одраслих, обавља надзор над стручним радом установа за образовање одраслих, води базу података и осигурава информације за надлежно министарство, води Централни регистар програма, полазника и организатора образовања одраслих, утврђује критеријуме за успостављање и спровођење програма образовања одраслих и оцјењује испуњеност услова, одобрава посебне програме образовања, врши праћење и вредновање програма, као и утврђивање квалитета програма, организује и спроводи стручно усавршавање наставника и предавача, обавља информацијско-документацијску и издавачку дјелатност, даје стручна мишљења и упутства организаторима образовања одраслих.

Завод за образовање одраслих је основан да би на организован и систематичан начин спроводио образовање одраслих и радио на подизању јавне свијести о важности континуираног професионалног и личног усавршавања, те да у складу са својим надлежностима ствара услове и развија ефикасан систем образовања одраслих и кроз

спровођење надзора, допринесе квалитету образовања и развоју знања, вјештина и способности грађана.

3.3. НОРМАТИВНО-ПРАВНИ ОКВИР ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ

Уставни основ за доношење Стратегије садржан је у Амандману XXXII тачка 12. на члан 68. Устава Републике, према коме Република уређује и обезбјеђује бригу о дједи и омладини, образовању, култури и заштити културних добара и физичкој култури.

Устав Републике посвећује читаво једно поглавље (чл. 10–49) људским правима и основним слободама. Између осталог, члан 38. Устава гарантује да је свако има право на школовање под једнаким условима.

Међународни правни оквир

Приликом израде ове стратегије узета су у обзир сљедећа документа:

- „Хамбуршка декларација о учењу одраслих“, UNESCO (1997), образовање одраслих постаје више од права, оно постаје кључ за двадесет и први вијек и наглашава важност неформалног образовања у процесу образовања.
- „Меморандум о цјеложивотном учењу“, Европска комисија (2000), обједињује стратешке документе у образовању одраслих и цјеложивотном учењу и у коме се унапређење цјеложивотног учења узима као нужно за транзицију према друштву и економији знања.
- „Дакарски оквир деловања – образовање за све“, UNESCO (2000), који одражава залагање цијеле међународне заједнице за потпуно остварење права на образовање, као и потребу да се осигура да се образовне потребе младих и одраслих задовоље једнакоправним приступом одговарајућим образовним и стручним програмима.
- „Стварање јединственог европског простора цјеложивотног учења“, Европска комисија (2001), документ који доприноси успостављању европског простора цјеложивотног учења.
- „Копенхагенска декларација“ декларација министара за стручно образовање и оспособљавање и Европске комисије (2002). Документ који дефинише побољшање европске сарадње у погледу стручног образовања и усавршавања, те стварање услова за доступност, транспарентност и упоредивост програма и квалификација, вредновање и признавање неформално стечених знања и компетенција и подстицање цјеложивотног учења.
- „Увијек је право вријеме за учење“, Европска комисија (2007), Акциони план који упозорава на важност образовања одраслих које треба имати важно мјесто у оквиру цјеложивотног учења, те указује и на то да осим формалног образовања, важан дио образовања одраслих припада неформалном и информалном учењу.
- „Агенда нове вјештине и послови“, Европска комисија (2010) која се односи на осигурање флексибилности и сигурности на тржишту рада, опремање грађана вјештинама неопходним за обављање послова у садашњости и будућности.

- „Европа 2020“ Европска комисија (2010), документ који има за циљ економски развој Европске уније заснован на знању уз очување животне средине, високог нивоа запослености, продуктивности и социјалне кохезије.
- „Нова европска агенда за учење одраслих“, Европска комисија (2011), која се односи на функционалније цјеложивотно учење и мобилност, унапређење квалитета и ефикасност образовања и оспособљавања, те мониторинг области образовања одраслих.

Правни оквир Републике

Област образовања одраслих у Републици уређена је законским и подзаконским актима, а приликом израде Стратегије узете су у обзир одредбе сљедећих закона:

- Закон о републичкој управи („Службени гласник Републике Српске“, број 115/18),
- Закон о образовању одраслих („Службени гласник Републике Српске“, бр. 59/09 и 1/12),
- Закон о основном васпитању и образовању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 44/17, 31/18, 84/19, 35/20 и 63/20),
- Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 41/18, 35/20 и 92/20).

3.4 Програми образовања одраслих

У току 2010. године у сврху имплементације Закона о образовању одраслих донесени су наставни планови и програми прилагођени одраслим полазницима: Наставни план и програм за основно образовање одраслих („Службени гласник Републике Српске“, број 77/10), Наставни план и програм за средње стручно образовање за занимања трећег степена сложености и Наставни план и програм за занимања четвртог степена („Службени гласник Републике Српске“, број 80/10).

У претходном периоду јавно важећим проглашено је 46 програма оспособљавања и три програма усавршавања.

3.4.1 Програми оспособљавања:

1. Програм оспособљавања алатничара
2. Програм оспособљавања за CNC програмера
3. Програм оспособљавања за бравара
4. Програм оспособљавања за заваривача миг-маг поступком
5. Програм оспособљавања за заваривача тиг поступком
6. Програм оспособљавања за израду горњих дијелова обуће
7. Програм оспособљавања за конструктора и моделара женске и мушке одјеће
8. Програм оспособљавања за конфекционара кабловских сетова
9. Програм оспособљавања за лакирера
10. Програм оспособљавања за металостругара
11. Програм оспособљавања за мехатроничара
12. Програм оспособљавања за моделара обуће

13. Програм оспособљавања за обављање послова његоватеља старијих и немоћних лица
14. Програм оспособљавања за обављање послова воћара
15. Програм оспособљавања за обављање послова производње сира
16. Програм оспособљавања за оператера на CNC машинама за обраду дрвета
17. Програм оспособљавања за оператера на CNC машинама за обраду метала
18. Програм оспособљавања за персоналног асистента за лица са моторичким и сензорним оштећењима
19. Програм оспособљавања за пластеничку производњу
20. Програм оспособљавања за послове армирача
21. Програм оспособљавања за послове винара и виноградара
22. Програм оспособљавања за послове водоинсталатера
23. Програм оспособљавања за послове димњачара
24. Програм оспособљавања за послове зидара
25. Програм оспособљавања за послове инструктора школе јахања
26. Програм оспособљавања за послове копача у руднику
27. Програм оспособљавања за послове молера
28. Програм оспособљавања за послове пекара
29. Програм оспособљавања за послове пчелара
30. Програм оспособљавања за послове руковаоца грађевинских машина
31. Програм оспособљавања за послове тесара
32. Програм оспособљавања за послове тренера јахања
33. Програм оспособљавања за послове тренера коња
34. Програм оспособљавања за послове тренера терапевтског јахања
35. Програм оспособљавања за послове шталара
36. Програм оспособљавања за професионалног возача моторног возила
37. Програм оспособљавања за пружање подршке и асистенције лицима са интелектуалним тешкоћама
38. Програм оспособљавања за столара намјештаја
39. Програм оспособљавања за тапетара
40. Програм оспособљавања за хидрауличара и пнеуматичара
41. Програм оспособљавања за шивача
42. Програм оспособљавања коктел мајстора
43. Програм оспособљавања пица мајстора
44. Програм оспособљавања произвођача расада поврћа и цвијећа
45. Програм оспособљавања сакупљача гљива
46. Програм оспособљавања сакупљача самониклог љековитог биља, шумских плодова и гљива.

3.4.2. Програми усавршавања:

1. Програм усавршавања медицинских и лабораторијских техничара за рад у трансфузији
2. Програм усавршавања медицинских техничара за рад у радиотерапији
3. Програм усавршавања стоматолошких техничара за рад у протетици.

3.5 Организатори образовања одраслих

Одобрења за извођење формалних програма образовања има 75 установа, од чега одобрење за основно образовање одраслих има 13 установа, средње стручно образовање одраслих, преквалификацију, доквалификацију, оспособљавање и усавршавање изводи 53 установе. Двије специјализоване установе изводе програме за стицање основног образовања, као и програме за стицање средње стручне спреме, преквалификације и доквалификације.

Могућности обављања дјелатности образовања одраслих јавне установе и приватне установе су изједначене. У односу на укупан број од 75 установа које имају одобрење за извођење формалних програма образовања одраслих, 53 су јавне установе, а 22 приватне.

Значајан дио практичног дијела наставе у програмима образовања одраслих изводи се код 243 послодавца и на радним мјестима за чије послове се полазници оспособљавају.

У саставу Завода за образовање одраслих, активиран је Испитни центар – први центар овакве врсте у БиХ, чија је функција провјера знања, вјештина и способности полазника без обзира на начин стицања знања. До сада је у Испитном центру извршена провјера знања за 32 кандидата по јавно важећим програмима.

У сврху оспособљавања кадрова за образовни рад са одраслима кроз пројекте реализоване су обуке: „Едукација за образовани рад са одраслима“, „Обука за израду програма образовања одраслих“, „Обука експерата за акредитацију установа за образовање одраслих“, „Тренинг тренера у образовању одраслих“ и „Обука менаџера у образовању одраслих“. Циљ наведених обука био је стварање могућности за развој андрагошких компетенција полазника и напредовање у раду кадрова укључених у процес образовања одраслих.

Број полазника по годинама, врстама програма, струкама и занимањима за период 2010–2019.

БРОЈ ПОЛАЗНИКА ПО ГОДИНАМА		БРОЈ ПОЛАЗНИКА ПО ВРСТАМА ПРОГРАМА		
Година	Број полазника	Врста програма	Број полазника	Постотак
2010.	162	Доквалификација	1452	11,84
2011.	1004	Оспособљавање	1834	14,95
2012.	939	Преквалификација	7224	58,90
2013.	1228	Програм основног образовања	120	0,98
2014.	1248	Програм средњег стручног образовања	1583	12,91
2015.	1500	Усавршавање	52	0,42
2016.	1198			
2017.	1534			
2018.	1912			
2019.	1540			
Укупно	12.265		12.265	

БРОЈ ПОЛАЗНИКА ПО СТРУКАМА	
СТРУКА	Број полазника
геодезија и грађевинарство	84
геологија рударство и металургија	75
економија право и трговина	1733
електротехника	641
здравство	3788
машинство и обрада метала	471
остале дјелатности	87
пољопривреда и прерада хране	115
рударство, геологија и металургија	2
саобраћај	2326
угоститељство и туризам	642
хемија неметали и графичарство	126
шумарство и обрада дрвета	170

БРОЈ ПОЛАЗНИКА ПО ЗАНИМАЊИМА/ПРОГРАМИМА ОСПОСОБЉАВАЊА		
РБ	Највише заступљена занимања	Број полазника
1	медицински техничар	3093
2	возач моторних возила	1384
3	програм оспособљавања за обављање послова његоватеља	993
4	економски техничар	908
5	техничар друмског саобраћаја	866
6	техничар електроенергетике	416
7	угоститељско-кулинарски техничар	402
8	пословно-правни техничар	388
9	трговачки техничар	320
10	физиотерапеутски техничар	290
11	фармацеутски техничар	244
12	машински техничар	208
13	кувар	171
14	шумарски техничар	157
15	зубно-стоматолошки техничар	140
16	техничар рачунарства	139
17	варилац	132
18	основно образовање одраслих	120
19	трговац	116
20	хемијски техничар	106

3.6 ТРЖИШТЕ РАДА

Тржиште рада Републике Српске карактерише недовољна флексибилност и ниска ефикасност, а то за посљедицу има ниску стопу активности и запослености, уз постојање високе стопе дугорочне незапослености и прилично ограничених могућности интеграције младих на тржиште рада.

У основи понуду на тржишту рада генерише систем редовног образовања, док образовање одраслих покушава дати одговор на нове захтјеве тржишта рада који настају у изузетно динамичном и турбулентном пословном окружењу.

Према пројекцијама Уније удружења послодаваца Републике Српске (Анализа и пројекције тржишта рада у Републици Српској 2019-2022)², постоји тенденција смањивања радно способног становништва, тако да се у 2022. години може очекивати смањење броја радно способног становништва на 793.000 лица. Демографска кретања у Републици Српској указују да се такав тренд може очекивати и након 2022. године.

За област образовања одраслих интересантно је запажање из поменутог анализе који пројектује радну снагу на приближно једнаком нивоу, односно указује на тенденцију да се радна снага задржава на приближно истом нивоу захваљујући активирању неактивног становништва. Управо неактивно становништво које представља потенцијал за привредни раст је значајан предмет интересовања образовања одраслих у Републици Српској, у циљу стварања симбиозе између образовања и тржишта рада, односно послодаваца.

Према подацима Завода за запошљавање Републике Српске закључно са 30. априлом 2020. године на евиденцији незапослених лица налази се 86.808 лица (40.851 лица мушког пола и 45.957 лица женског пола). Структура незапослених према степену образовања приказана је у табели која слиједи.

Степен образовања	Број лица	% од укупног броја
1. Степен НК	16.935	19,51%
2. Степен ПК	1.452	1,67%
3. Степен КВ	27.712	31,92%
4. Степен СС	27.918	32,16%
5. Степен ВКВ	500	0,58%
6. Степен ВШС	1.074	1,24%
7. Степен ВСС	11.217	12,92%
Укупан број незапослених	86.808	100,00%

Преко 85% лица која се налазе на евиденцији Завода за запошљавање имају завршен четврти степен или нижи ниво образовања.

Структура незапослених лица према дужини чекања на евиденцији Завода за запошљавање приказана је у табели која слиједи.

Дужина чекања на евиденцији	Број лица	% од укупног броја
Од 0 до 6 мјесеци	21.717	25,02%
Од 6 до 9 мјесеци	5.722	6,59%

² Анализа и пројекције тржишта рада у Републици Српској 2019–2022, С. Пуцар, Унија удружења послодаваца РС. 2017. БЛ.

Од 9 до 12 мјесеци	3.630	4,18%
Од 12 до 18 мјесеци	5.383	6,20%
Од 18 до 24 мјесеца	4.418	5,09%
Од 2 до 3 године	6.013	6,93%
Од 3 до 5 година	7.797	8,98%
Од 5 до 7 година	5.940	6,84%
Од 7 до 9 година	5.203	5,99%
9 година и више	20.985	24,17%
Укупан број незапослених	86.808	100,00%

Уколико дугорочно незапосленим сматрамо лица која се налазе на евиденцији Завод за запошљавање преко годину дана, преко 64% незапослених лица припада категорији дугорочно незапослених. Такође, 37% незапослених се налази на евиденцији преко пет година.

Промјене у свијету рада су толико учестале, тако да не можемо говорити о пропустима у ранијем образовању и недостатку компетенција, него образовање одраслих морамо схватити као неминовност која омогућава појединцу да иде у корак са временом на професионалном и личном плану.

3.7 SWOT анализа

<u>Снаге</u>	<u>Слабости</u>
<ul style="list-style-type: none"> – Постоји правни оквир (закон и правилници), – Донесени су наставни планови и програми, – Донесени су програми оспособљавања, – Омогућено континуирано усаглашавање са тржиштем рада, – Омогућена израда програма обука према захтјевима нових технологија и потребама послодаваца на приједлог и уз уважавање истих, – Кроз процес издавања одобрења за рад организаторима образовања одраслих за сваки програм понаособ, обезбијеђен је квалитет спровођења програма, 	<ul style="list-style-type: none"> – Недовољно финансирање образовања одраслих, – Недовољан број лица којим је образовање одраслих примарна дјелатност, – У реализацији програма нису заступљене све предвиђене могућности, није заступљена консултативно-инструктивна настава, – Неадекватна контрола квалитета извођења програма, – Неадекватна анализа потреба за доношењем програма, – Процес издавања одобрења за извођење програма образовања одраслих дуго траје,

<ul style="list-style-type: none"> – Постоји инфраструктура за провођење програма образовања одраслих, – Постоји могућност провјере стечених знања, вјештина и способности у Испитном центру, – Успостављен је информациони систем којим је Завод повезан са организаторима образовања одраслих, – Успостављене су електронске евиденције организатора образовања одраслих, наставника у образовању одраслих и полазника, – Успостављен је информациони систем којим се остварује увид у план реализације програма код организатора, – Успостављена је начелна сарадња са привредом, – Већи број установа практичну наставу реализује у предузећима, – Успостављена је међусекторска и међуресорна сарадња у области образовања одраслих, – Омогућена сарадња са локалним заједницама, – Остварена сарадња са невладиним организацијама, – Остварена сарадња са сличним институцијама у региону, – У области образовања одраслих остварена је сарадња кроз пројектне активности 	<ul style="list-style-type: none"> – Доношење програма образовања одраслих дуго траје, – Одобрење за извођење програма организаторима није временски ограничено, – Не постоје јасно дефинисани стандарди квалитета за организаторе образовања одраслих, – Изостанак буџетски средстава за финансирање основног образовања одраслих, – Усавршавање кадрова није континуирано, – Не постоји верификован програм усавршавања кадрова у области образовања одраслих, – Сарадња са привредом није у пуном капацитету и поред постојања начелне сарадње, изостаје конкретизација, – Недовољан истраживачки рада, – Не постоји евалуација процеса, ни спољна, ни самоевалуација, – Недовољна промоција могућности и значаја образовања одраслих и позитивних резултата, – Неадекватна планска активност узрокована недостатком средстава,
<p><u>Могућности</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Јачање капацитета институција укључених у систем образовања одраслих, – Унапређење постојећих прописа, – Издвајање више средстава за образовање одраслих, – Израда стратегије у области образовања одраслих и цјеложивотног учења, 	<p><u>Пријетње</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Недостатак финансијских средстава за реализацију предвиђених активности, – Одсуство сарадње (међусекторске, међуресорне, са привредом и локалним заједницама), – Неадекватна имплементација предвиђених рјешења од стране установа које изводе програме,

<ul style="list-style-type: none"> – Доношење нових и унапређење постојећих програма, – Прилагођавање начина реализације програма могућностима полазника, зависно од сложености програма, – Побољшања квалитета извођења програма кроз стручну подршку и надзор, – Поједностављење процедуре издавања одобрења за извођење програма, – Поједностављење процедуре за доношење програма, – Ширење мреже установа које изводе програме, – Омогућавање квалитетног стручног усавршавања за кадрове у области образовања одраслих (наставника, стручних сарадника и директора), – Унапређење рада Испитног центра кроз организовање сталног процеса провјере знања, вјештина и способности, – Унапређење система препознавања и вредновања неформалног образовања и информалног учења, – Могућност остваривања додатних прихода кроз рад Испитног центра, – Боља сарадња између образовања и привреде, установа и послодаваца, – Јачање сарадње са локалним заједницама и веће учешће локалних заједница у планирању и реализацији активности у области образовања одраслих, – Промоција позитивних резултата и информисање шире јавности о могућностима реализације програма образовања одраслих и цјеложивотног учења, – Унапређење сарадње са истраживачким установама. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ограничене могућности запошљавања на тржишту рада, – Недовољна информисаност заинтересованих о могућности провођења образовања одраслих, – Изостанак организоване промоције образовања одраслих код шире друштвене заједнице и других установа којима је у надлежности образовање, – Слаба заинтересованост предузећа за учешће у реализацији програма.
---	--

4. МИСИЈА И ВИЗИЈА

4.1 Мисија образовања одраслих

Мисија образовања одраслих јесте да омогући одраслим грађанима право на образовање и учење током читавог живота и да тиме допринесе њиховом личном и професионалном развоју, бољем запошљавању и социјалној партиципацији грађана у Републици Српској.

Образовање одраслих, као интегрални дио cjеловитог система образовања и манифестација концепта cjеложивотног учења, има сљедеће функције: одговорити на потребе тржишта рада и појединаца за новим знањима и вјештинама, унаприједити могућности за запошљавање, омогућити професионалну мобилност и флексибилност радно способног становништва, повећати вриједност људског капитала и могућност одрживог социоекономског развоја Републике Српске и њене интеграције у глобалну економију, допринијети смањивању сиромаштва, повећању инклузије и међугенерациске солидарности те квалитету живота, развоју демократије, интеркултуралности и толеранције.

4.2 Визија развоја образовања одраслих

Изграђен квалитетан и ефикасан систем образовања одраслих који обухвата значајан дио становништва, који је једна од значајних снага развоја појединца и друштва и у коме су развијени признавање претходног учења и систем каријерног вођења и савјетовања.

Кључна стратешка обиљежја образовања одраслих у контексту cjеложивотног образовања су: обухват, квалитет, релевантност, ефикасност, признавање претходног учења и каријерно вођење и савјетовање одраслих.

Обухват

У 2031. години најмање 20% популације одраслих у Републици Српској ће бити обухваћено програмима образовања одраслих. Образовање одраслих је доступно свим категоријама одраслих независно од њихових социоекономских, физичких, узрасних, интелектуалних, регионалних, националних, језичких, етничких, вјерских и други карактеристика.

Квалитет

Обезбијеђен је високи квалитет услова, програма (курикулума), процеса наставе и учења и исхода учења. Развијен је и примијењен систем акредитације установа и институција, програма образовања одраслих у складу са дефинисаним стандардима.

Успостављена је сарадња у области праћења (мониторинг) и процјењивања вриједности по утврђеним стандардима (евалуација) квалитета система образовања одраслих.

Релевантност (значај и важност)

Образовање одраслих је постало једна од значајних снага развоја појединца и друштва и то свих њихових аспеката – економских, социјалних, демократских и грађанских.

Образовање одраслих доприноси унапређењу знања и вјештина радно способног становништва у складу са захтјевима тржишта рада и тиме позитивно утиче на економски и друштвени развој Републике Српске и на укупни квалитет живота сваког становника понаособ и свих њених грађана укупно.

Ефикасност

Повећана је ефикасност и ефективност образовног процеса кроз унапређење свих параметара квалитета исхода образовања и рационалну употребу ресурса. Разноврсност понуда формалних и неформалних облика образовања одраслих прилагођена је потребама појединца и ослања се на рационално коришћење диверзификованих (различитих и могућих) извора финансирања. Улагање појединца, Републике Српске и послодаваца у програме цјеложивотног учења схваћено је као дугорочно исплатива инвестиција у развој људских ресурса.

Признавање претходног учења

Развијен је и у потпуности се примјењује систем признавања претходног учења који компетенције и квалификације стечене неформалним и информалним образовањем препознаје и сертифициује у складу са Оквиром квалификација Републике Српске и европским оквиром квалификација.

Каријерно-вођење и савјетовање

Развијен је и потпуно се примјењује систем каријерног вођења и савјетовања, који савјетодавно помаже одраслима у бољем запошљавању и већој социјалној укључености као и у стицању знања, вјештина и компетенција за доношење ваљаних одлука у свим подручјима живота и рада одраслих особа.

5. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ У ОБРАЗОВАЊУ ОДРАСЛИХ

Дефинисани стратешки циљеви у образовању одраслих усмјерени су ка унапређењу система образовања одраслих и у функцији су усклађивања понуде и потражње на тржишту рада, унапређењу знања вјештина и способности појединца које воде до њихове лакше запошљивости и конкурентности, те личном развоју појединца, као и подизању квалитета образовања одраслих и сарадње свих друштвених партнера на остварењу ових циљева.

Република Српска је определијелена да развија друштво знања и убрзани економски развој кроз оспособљену, конкурентну, продуктивну и иновативну радну снагу која ће бити у стању непрестаног прилагођавања промјењивим условима друштвеног и пословног окружења кроз континуирано улагање у сваког појединца током читавог живота – према концепту цјеложивотног учења, које више није само један вид образовања и оспособљавања, већ треба да постане водеће начело у снабдијевању и учествовању у контексту учења и усвајања знања, и у том контексту образовања одраслих.

У формалном образовању које се одвија у различитим образовним институцијама и путем којег се стичу јавне исправе у образовању одраслих према програмима (формалног образовања одраслих који обухватају:

- основно образовање одраслих,
- програме за стицање средње стручне спреме,
- програме за стицање првог занимања,
- програме преквалификације и
- програме усавршавања.

Образовање одраслих треба да осигура да се образовање одраслих у формалном образовању врши у складу са потребама привреде, односно тржишта рада у складу са глобалним захтјевима за одговарајућим компетенцијама и кретањима и правцима економског развоја. Развијање нових компетенција представља неопходан предуслов за професионални развој појединца и његово активно укључивање у тржиште рада.

Неформално образовање може бити организовано на радном мјесту или кроз активности различитих друштава или удружења и оно је усмјерено ка усавршавању и допуњавању знања, вјештина и способности према дијеловима програма формалног образовања (модулима) или по посебним програмима за стицање знања, вјештина и способности.

Неформално образовање је у функцији допуне формалном образовању и може се брже прилагођавати различитим потребама појединца и друштва.

Информално учење, за разлику од формалног и неформалног учења, је природна појава у свакодневном животу која се не мора увијек одвијати свјесно, али и као свјесно перманентно самообразовање, усавршавање и стицање знања и вјештина ван образовних установа и организација за образовање одраслих. У наредном периоду је потребно посветити већу пажњу вредновању неформалног образовања и информалног учења које подразумијева низ поступака ради оцјењивања и признавања стечених компетенција неформалним образовањем и информалним учењем.

Унапређење образовања одраслих подразумијева остварење сљедећих стратешких циљева:

- 1. Унапређење правног оквира у коме се развија систем образовања одраслих*
- 2. Развој флексибилнијег система образовања одраслих и већа доступност образовања одраслих*
- 3. Подршка тржишту рада и сарадња са друштвеним партнерима*
- 4. Унапређење квалитета образовања одраслих*
- 5. Осавремењивање процеса образовању одраслих*

Стратешки циљ 1: Унапређење правног оквира у коме се развија систем образовања одраслих

Да би се у већој мјери развио систем образовања одраслих, неопходно је унаприједити оквир у коме се развија и реализује образовање одраслих, односно извршити измјене законских и подзаконских аката, ревизију донесених програма образовања одраслих и институционално јачати капацитете органа који су надлежни за образовање одраслих.

У циљу квалитетнијег унапређења правног оквира неопходна је свеобухватна анализа досадашње примјене Закона о образовању одраслих и подзаконских аката, како би се утврдили недостаци и сачинили приједлози који ће водити ка већој флексибилности и доступности образовања одраслих, које треба да пружи ефикасан и квалитетан одговор на потражњу за образовањем одговарајућих кадрова и захтјевима појединаца, те узети у обзир и нове трендове и кретања у образовању одраслих.

Како се формални програми образовања одраслих којима за стичу звања трећег и четвртог степена сложености у образовању одраслих доносе на основу програма за редовне ученике, неопходно је првенствено извршити усклађивање програма образовања одраслих са програмима за редовне ученике, те извршити њихово прилагођавање полазницима образовања одраслих у погледу начина њиховог извођења и времена трајања. Будући да су у претходном периоду, поступајући по захтјевима привреде, у највећој мјери већ донесени програми за које је исказан интерес послодаваца, у циљу њиховог побољшања неопходно је извршити анализу њихове примјене у пракси.

Да би се пратиле све промјене и на основу њих унапређивало образовања одраслих у Републици Српској, потребно је извршити јачање капацитета органа надлежних за образовање одраслих, те њихово ефикасније повезивање, усавршавање запослених и отклањање препрека у њиховом раду.

Садашње стање капацитета, управљање и подршка образовању одраслих је претходно представљена у анализи стања. Из анализе је видљиво да је подручје образовања одраслих у којем су даваоци услуга, организатори образовања одраслих и корисника цјеложивотног учења, односно полазника образовања одраслих изузетно широко с различитим и често супротстављеним захтјевима и очекивањима. С једне стране, постоје грађани, полазници образовања одраслих са својим тежњама за унапређивање знања, вјештина и способности (компетенција), а с друге стране се производе (генеришу) очекивања друштвене заједнице и привреде за што дјелотворнијим (ефикаснијим) коришћењем људских ресурса.

Мјере за са остварење стратешког циља ***Унапређење оквира у коме се развија систем образовања одраслих:***

1.1 Унапређење легислативе кроз измјене Закона о образовању одраслих и измјене подзаконских аката

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.1.1. Извршити анализу досадашње примјене Закона о образовању одраслих
- 1.1.2. Извршити измјене Закона о образовању одраслих
- 1.1.3. Извршити измјене подзаконских аката који проистичу из Закона

1.2 Доношење нових наставних планова и програма за основно образовање одраслих и занимања трећег и четвртог степена сложености

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.2.1 Сачинити програм основног образовања одраслих и донијети нови програм основног образовања одраслих
- 1.2.2 Ускладити наставне планове и програме образовања одраслих који се односе на средње стручно образовање одраслих, преквалификацију и доквалификацију за занимања трећег и четвртог степена сложености.

1.3 Унапређење програма оспособљавања и усавршавања

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.3.1 Анализа примјене важећих програма оспособљавања и усавршавања.
- 1.3.2 Извршити измјене програма оспособљавања за које је утврђена потреба за њиховим унапређењем.

1.4 Јачање капацитета за управљање и подршку образовању одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.4.1 Континуирана едукација свих запослених у институцијама које у свом раду обављају послове који се односе на образовање одраслих.
- 1.4.2 Подршка оснивању локалних савјета за образовање одраслих у сврху сарадње и имплементације програма на нивоу јединица локалне самоуправе.

Стратешки циљ 2: Развој флексибилнијег система образовања одраслих и већа доступност образовању одраслих

Остварење овог циља подразумијева стварање услова за организовање образовања одраслих узимајући у обзир све специфичности учења одраслих, како у начину извођења и времена у коме се одвија процес учење, тако и у препознавању и признавању претходно стеченог знања.

Неопходан је и континуиран рад на повећању флексибилности и доступности програма, као и додатном прилагођавању програма времену и начину реализације.

Значај у развоју система образовања одраслих има и промоција позитивних резултата и могућности које пружа образовање одраслих, са посебним нагласком на развој свијести о значају образовања одраслих.

Мјере за остварење стратешког циља **Развој флексибилнијег система образовања одраслих и већа доступност образовању одраслих**

2.1. Ширење мреже установа које изводе програме образовања одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

2.1.1 Издавање одобрења новим установама за образовање одраслих и проширење издатих одобрења установама

2.2. Развој система признавања и провјере претходно стеченог знања

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

2.2.1. Успостављање услова и процедура за признавање знања, вјештина и способности

2.2.2. Активирање Испитног центра за провјеру знања, вјештина и способности

2.3. Промоција образовања одраслих и могућности и подршка развоју појединца, развој свијести о значају образовања одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

2.3.1 Промоција образовања одраслих у медијима, публикацијама и манифестацијама

2.3.2 Пружање информација о могућностима образовања одраслих и доступним ресурсима

2.3.3 Промовисање неформалног образовања и његовог значаја

Стратешки циљ 3: Подршка тржишту рада и сарадња са друштвеним партнерима

Смањење неусклађености између понуде и потражње на тржишту рада тражи ефикасну сарадњу сектора образовања одраслих, тржишта рада и запошљавања и њихово активно учешће у сврху праћења потреба тржишта рада и већег запошљавања, изради програма образовања одраслих и њиховој реализацији кроз повезивање организатора образовања одраслих и послодаваца и обезбјеђивање мјеста за извођење практичне наставе код послодаваца у реалним условима на пословима за које се полазници образују.

Поред сарадње између сектора, неопходна је и сарадња између органа управе у сврху идентификовања и реализовања образовања одраслих по ресорима, које се тренутно не препознаје као такво, те је исто неопходно учинити видљивим као дио цјелокупног систему образовања одраслих.

Поред Министарства просвјете и културе и Завода за образовање одраслих, управне и стручне организације у њеном саставу и друга министарства имају значајну улогу у развоју цјеложивотног образовања и образовања одраслих. Сва министарства у Влади Републике Српске су повезана са образовањем одраслих, а посебно, поред надлежног Министарства просвјете и културе, и Министарство породице, омладине и спорта, Министарство енергетике и рударства, Министарство трговине и туризма, Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство за европске интеграције и међународну сарадњу, Министарство привреде и предузетништва и Министарство финансија. Додатно важну улогу у цијелом систему има и Завод за запошљавање Републике Српске, Привредна комора Републике Српске, удружења послодаваца и други.

У досадашњој пракси евидентан је недостатак који се односи на мање учешће јединица локалне самоуправе у стварању претпоставки и учешћу у образовању одраслих. У наредном периоду потребно је осигурати веће учешће јединица локалне самоуправе у погледу идентификовања потреба и подршке реализацији програма, те остварење сарадње између тржишта рада, запошљавања и образовања одраслих на локалном нивоу.

Мјере за са остварење стратешког циља ***Подршка тржишту рада и сарадња са друштвеним партнерима:***

3.1 Ефикасна сарадња образовања одраслих, тржишта рада и запошљавања

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

3.1.1 Потписивање споразума о сарадњи између кључних друштвених партнера у области образовања одраслих, привреде и запошљавања

3.1.2 Изградња система праћења потреба тржишта рада кроз партнерски однос представника образовања одраслих, послодаваца и запошљавања

3.1.3. Осигурати учешће свих друштвених партнера у изради програма образовања одраслих који се доносе у сврху усклађивања потреба тржишта рада

3.1.4. Повећати број послодаваца код којих се у сарадњи са установама за образовање одраслих реализује практична настава у програмима образовања одраслих.

3.2. Подршка послодавцима код којих се у програмима образовања одраслих обавља практичан рад

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

3.2.1 Организовање обука за менторе који су запослени код послодаваца.

3.3 Веће учешће свих институција у развоју и имплементацији образовања одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

3.2.1 Идентификовање реализације свих програма образовања одраслих по ресорним надлежностима свих органа управе и њихово евидентирање

3.2.2 Веће учешће јединица локалне самоуправе у образовању одраслих у планирању, развоју и стварању услова за реализацију програма образовања одраслих

Стратешки циљ 4: Унапређење квалитета образовања одраслих

Осигурање квалитета образовања одраслих укључује унутрашње осигурање квалитета самих организатора образовања одраслих, самовредновањем и вањским надзором, сврсисходним посматрањем ради побољшања извршења квалитетног процеса образовања одраслих, на основу прописаних објективних стандарда и критеријума овлаштених институција које су и саме подложне вањском вредновању. Осигурање квалитета резултат је вредновања поступака и процедура, материјалних и кадровских услова, образовних програма, њихове релевантности, начина стицања и провјере исхода учења, те успјешности полазника, на испитима, успјешности у даљем образовању, запошљивости, резултатима примјене стечених знања, вјештина и способности (компетенција). У Републици Српској управни и стручни надзор над радом организатора образовања одраслих спроводи Завод за образовање одраслих а инспекцијски надзор над примјеном закона из области образовања одраслих врши Републичка просвјетна инспекција у складу са законом. Организатори образовања одраслих у Републици Српској до сада нису имали обавезу да врше самовредновање. Осигурање квалитета у образовању одраслих у Републици Српској треба да постане један од приоритетних циљева у чијој реализацији је потребно учешће свих партнера, од полазника до организатора, а посебно надлежних министарстава, управних и стручних организација.

Да би се унаприједио квалитет образовања одраслих неопходно је изградити ефикасан систем мониторинга и евалуације рада организатора образовања одраслих.

Путем надзора и давањем стручних мишљења, упутстава и мјера за отклањање недостатака потребно је стварати услове за повећање квалитета образовања одраслих.

Неопходан је наставак и континуирана андрагошка едукацију наставника и управљачких структура код организатора образовања одраслих, која је усмјерена за стицање знања, вјештина и компетенција неопходних за образовни рад са одраслим лицама.

У Републици Српској подзаконским актом, Правилником о врсти стручне спреме наставника („Службени гласник Републике Српске“, број 79/10) утврђене су врсте стручне спреме наставника, професора, наставника за практичну наставу, стручних сарадника, предавача, тренера, водитеља и других стручних радника у образовању одраслих. У образовању одраслих постоји значајна и разнолика понуда програма из различитих подручја, па их спроводе стручњаци из тих подручја, али је неопходно поред њихове стручности за подручја за коју су образовани додатно их едуковати из области андрагогије за рад са одраслим особама. Завод за образовање одраслих је у досадашњем раду, организовао појединачна предавања на добровољној основи, али у циљу усавршавања кадрова таква обука би требало да постане обавезна за сваког наставника током њихове професионалне ангажованости у области образовања одраслих.

*Мјере за остварење стратешког циља **Унапређење квалитета образовања одраслих:***

4.1. Развој и унапређење стандарда у образовању одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

4.1.1 Дефинисање стандарда квалитета рада организатора образовања одраслих

4.2 Развијање система праћења образовања одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

4.2.1 Вршење мониторинга и евалуације рада организатора образовања одраслих

4.2.2 Вршење стручног надзора и давање стручних мишљења у сврху унапређења рада и налога за отклањање недостатака у раду

4.2.3 Подршка организаторима образовања одрасли у развијању система самоевалуације

4.2.4 Израда образаца Извјештаја о самовредновању (самоевалуацији) са упутством за провођење исте, развити систем вањског вредновања (екстерне евалуације), који би се спроводио сваке четири године.

4.3 Усавршавање кадрова у области образовања одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

4.3.1 Израду програма андрагошког усавршавања наставника у образовању одраслих

4.3.2 Организовање стручних едукација у сврху унапређења рада свих ангажованих у процесу израде, реализације програма и вршења мониторинга и евалуације.

4.4 Успостављање и развој сарадње са међународним организацијама у области образовања одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

4.4.1 Развој програма и пројекта за образовање одраслих

4.4.2 Кроз учешће у пројектима који се односе на образовање одраслих успоставити и развијати међународну сарадњу

4.4.3 Подстицање организатора образовања одраслих и послодаваца за учешће на међународним пројектима и пружање информације о објављеним пројектима.

Осигурање квалитета образовања одраслих подразумијева и успостављање и развој сарадње са међународним организацијама које дјелују у области образовања одраслих.

Стратешки циљ 5: Осавремењивање процеса образовања одраслих

Друштво знања и четврта индустријска, дигитална револуција, представљају пред образовне системе озбиљне изазове модернизације, у циљу образовања за живот и рад у економији садашњих и будућих генерација која је све више међузависна на свјетском нивоу (глобална економија). То подразумијева развој таквих људских потенцијала који ће моћи да одржавају и развијају конкурентску способност, прилагођавајући се брзо и ефикасно промјенама услова на тржишту и тржиштима, те новим технологијама, на начин који није уништавајући (деструктиван) за заједницу и друштво, као и остварење основних друштвених циљева, као што су раст продуктивности, социјална повезаност (кохезија), одрживи развој и демократски процеси. У образовни систем у цјелини, као и његове подсистеме, као што је образовање одраслих, потребно је укључити вјештине и способности (компетенције) које ће фокус ставити на већу способност прилагођавања брзо мијењајућој економији и за свеобухватном (инклузивном) друштву.

Како би се одговорило овим изазовима Европска комисија од 2006. године развија кључне компетенције за цјеложивотно учење, односно образовање одраслих. Оне представљају својеврсну промјену образовне доктрине, која помјера фокус образовања ка стицању функционалних знања, интерактивном коришћењу технологије, знања и вјештина, способности комуникације са различитим (хетерогеним) групама и аутономним дјеловањем.

Кључне компетенције су основа запошљавања и флексибилност у глобалној економији које одговарају на изазове постмодерног доба, у коме се промјене убрзавају, а

повећава се сложеност и међусобна зависност локалног, националног и глобалног. Посебан фокус је на дигиталним и предузетничким компетенцијама.

Према Европском оквиру квалификација за предузетничку компетенцију, способност (компетенција) за иницијативу и предузетништво се односи на способност појединаца да идеје претворе у активности. Она укључује креативност, иновације и спремност на ризик, као и способност планирања и управљања пројектима како би се постигли циљеви. То подржава појединце у свакодневном животу, код куће и у друштву; да буду свјесни контекста свог посла и да буду предузимљиви, и то је основа за специфичне вјештине и знања која су потребна за успостављање или допринос друштвеним или комерцијалним активностима. Ово, такође, укључује свијест о етичким вриједностима и промовисање доброг управљања.

Према Европском оквиру за дигиталну способност (компетенцију), та компетенција је више од способности коришћења најновијег уређаја или софтвера и говори о томе како појединци користе дигиталне технологије на критичком, сарадничком и креативном нивоу. Развијање дигиталних компетенција тражи од људи да размишљају о низу питања, попут складиштења информација, заштите дигиталног идентитета, развоја дигиталног садржаја и понашања на мрежи.

Мјере за остварење стратешког циља ***Осавремењавање процеса образовања одраслих:***

5.1. Организовање процеса образовања одраслих уз коришћење савремених информатичких средстава

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.1.1 Повезивање организатора образовања одраслих и Завода за образовање одраслих путем информационог система у сврху размјене података и праћења образовања одраслих

5.1.2 Омогућавање извођења програма коришћењем наставе на даљину

5.1.3 Увођење електронских дневника рада у програмима образовања одраслих

5.1.4 Развијање организационих аспеката и људских капацитета за стицање дигиталне компетенције у образовању одраслих

5.2 Унапређење предузетништва у образовању одраслих

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.2.1 Кроз програме образовања одраслих и посебне програме предузетништва омогућити полазницима стицања предузетничких вјештина

5.2.2 Промоција предузетничког учења у формалном и неформалном образовању одраслих

<p>5.2.3 Подршка полазницима образовања одраслих у изради бизнис идеја и планова</p> <p>5.2.3 Подизање свијести о значају предузетништва и учењу на свим нивоима</p> <p>5.3 Унапређење рада организатора образовања одраслих кроз концепт организационог учења</p> <p>Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:</p> <p>5.3.1 Организовање стручног усавршавања за организаторе образовања одраслих у сврху примјене концепта организационог учења</p> <p>5.3.2 Израда планова развоја и система размјене знања код организатора образовања одраслих заснованог на принципима организационог учења</p> <p>5.3.3 Спровођење самоевалуације од стране организатора образовања одраслих</p>
---

6. ФИНАНСИРАЊЕ

Образовање одраслих представља партнерску дјелатност која подразумијева финансијско учешће свих заинтересованих страна. Образовање одраслих је партнерска дјелатност и заједничка одговорност различитих актера: државе, послодаваца и запослених, привредних и стручних удружења, образовних институција и појединца.

Образовање одраслих представљања и инструмент у имплементацији социјално-економских мјера Владе Републике Српске у смислу унапређења продуктивности и конкурентности привреде, повећања запослености, повећања социјалне укључености, повезивања образовања и тржишта рада, тако да управљање и финансирање система образовања одраслих подразумијева расподјелу одговорности и надлежности између већег броја министарстава.

Модел финансирања образовања одраслих није системски уређен и идентификован као такав. Значајнија јавна средства за финансирање образовања одраслих се издвајају у области рад и запошљавања углавном кроз пројекте реализоване од стране Завода за запошљавање. Такође, постоји спорадично финансирање образовања одраслих и од других републичких органа и локалних заједница, али не можемо говорити о континуираном и систематичном финансирању.

Тренутно доминантан начин финансирања образовања одраслих је од стране полазника, с тим даје значајан дио неформалног образовања за запослена лица финансиран од стране послодавца. Такође, постоје повремено финансирање одређених програма од стране међународних организација, односно донатора, који обезбјеђују средства у различитим подручјима. У највећој мјери се то финансирање односи на неформално образовање, те нема континуитет него проистиче из пројектних активности које имају ограничено вријеме трајања.

За квалитетну имплементацију Стратегије образовања одраслих неопходно је обезбиједити стабилан систем финансирања образовања одраслих заснован на социјалном партнерству, односно учешћу свих заинтересованих страна. За стварање стабилног система неопходно је образовање одраслих схватити као међусекторску дјелатност, те одговорност за регулацију, управљање и финансирање, подијелити између министарстава надлежних за финансије, социјална питања, рад и запошљавање, образовање, привреду, предузетништво и других чија стратешка усмјерења и надлежности имају додирне тачке са образовањем одраслих.

У циљу стварања стабилног система финансирања неопходно је остварити бољу координација између органа управе и локалних заједница које издвајају средства за образовање одраслих, како би се постигла већа ефикасности и сврсисходнија употреба средстава, на основу препознатих потреба у оквиру дефинисаних надлежности.

Финансирање образовања одраслих у подручјима у којима постоји потреба на тржишту рада неопходно је омогућити из јавних средстава уз партиципацију полазника или послодаваца, с обзиром на то да полазници и послодавци остварују највеће бенефите додатног образовања.

Послодавцима који финансирају образовање одраслих потребно је обезбиједити пореске олакшице, а полазнике ослободити плаћања ПДВ-а за све програме формалног образовања одраслих.

За финансирање основног образовања одраслих које је Законом дефинисано као бесплатно, неопходно је обезбиједити стабилан извор финансирања у складу са буџетским могућностима.

7. ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ

Праћење и извјештавање о реализацији активности дефинисаних Стратегијом укључује утврђивање степена остварења стратешких циљева, анализу адекватности активности које су изабране за остварење стратешких циљева, те стварање основа за израду наредне Стратегије и плана рада.

Праћење треба да се темељи на стандардима који су прихваћени у међународним оквирима, а који поштују критеријуме релевантности, ефикасности, ефективности, успјеха и одрживости.

Праћење реализације Стратегије вршиће Министарство и Завод за образовање одраслих континуирано, а извјештаји о реализацији вршиће се једанпут годишње за календарску годину.

Праћење и извјештавање ће се реализовати на основу спроведених анализа, стратешких циљева, процјене остварених мјера и активности, кроз индикаторе дефинисане у оквиру Годишњег акционог плана који ће се радити за сваку годину.

Важно је створити услове да се Стратегија према потреби прилагођава квалитетним рјешењима проистеклим из примјене мјера и активности које су дефинисане Стратегијом.

Оваквим приступом ће се омогућити унапређивање квалитета образовања и редефинисање мјера и активности из Стратегије.

На основу Годишњег акционог плана носиоци активности су обавезни, у складу са дефинисаним мјерама и активностима, достављати извјештаје о реализацији Стратегије.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРИЈЕДЛОГА СТРАТЕГИЈЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ЗА ПЕРИОД 2021–2031. ГОДИНЕ

I УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Уставни основ за доношење Стратегије образовања одраслих у Републици Српској за период 2021–2031. година садржан је у Амандману XXXII тачка 12. на члан 68. Устава Републике, према коме Република уређује и обезбјеђује бригу о дјечи и омладини, образовању, култури и заштити културних добара и физичкој култури. Устав Републике посвећује читаво једно поглавље (чл. 10–49) људским правима и основним слободама.

II УСКЛАЂЕНОСТ СА УСТАВОМ, ПРАВНИМ СИСТЕМОМ И ПРАВИЛИМА НОРМАТИВНОПРАВНЕ ТЕХНИКЕ

Према Мишљењу Републичког секретаријата за законодавство број: 22.04-020-4139/20 од 28. децембра 2020. године, уставни основ за доношење Стратегије образовања одраслих у Републици Српској за период 2021–2031. година садржан је у Амандману XXXII тачка 12. на члан 68. Устава Републике Српске, према којем Република, између осталог, уређује и обезбјеђује образовање и бригу о дјечи и омладини. Такође, одредбама члана 10. Устава прописано је да су грађани Републике Српске равноправни у слободама, правима и дужностима, да су једнаки пред законом и да уживају исту правну заштиту без обзира на расу, пол, језик, националну припадност, вјероисповијест, социјално поријекло, рођење, образовање, имовно стање, политичко и друго увјерење, друштвени положај и друго лично својство. У складу са чланом 38. Устава Републике Српске, свако има право на школовање под једнаким условима, основно школовање је обавезно и бесплатно, те је свакоме под једнаким условима доступно средњошколско и високошколско образовање.

Републички правни оквир који садржи правне норме којима се уређује област образовања одраслих чине Закон о образовању одраслих („Службени гласник Републике Српске“, бр. 59/09 и 1/12), Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник Републике Српске“, број 44/17) и Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник Републике Српске“, број 41/18), те подзаконски акти донесени на основу ових закона.

Предметном стратегијом је предвиђено пет стратешких циљева, и то: унапређивање правног оквира у коме се развија систем образовања одраслих; развој флексибилнијег система образовања одраслих и већа доступност образовања одраслих; подршка тржишту рада и сарадња са друштвеним партнерима; унапређивање квалитета образовања одраслих и осавременивање процеса образовања одраслих.

Републички секретаријат за законодавство је упутио одређене сугестије које су допринијеле прецизнијем садржинском одређењу Стратегије, а које је предлагач прихватио.

Будући да постоји уставни основ за доношење ове стратегије, као и да је усаглашена са Одлуком о поступку планирања, праћења и извјештавања и реализацији усвојених стратегија и планова Владе Републике Српске и републичких органа управе („Службени

гласник Републике Српске“, бр. 50/16 и 108/18), мишљење је да се Приједлог стратегије образовања одраслих у Републици Српској за период 2021–2031. година може упутити даље на разматрање.

III УСКЛАЂЕНОСТ СА ПРАВНИМ ПОРЕТКОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Према Мишљењу Министарства за европске интеграције и међународну сарадњу број: 17.03-0320-4142/20 од 28. децембра 2020. године, а након увида у прописе Европске уније и анализе Приједлога стратегије образовања одраслих у Републици Српској за период 2021–2031. године, није установљено да право Европске уније садржи обавезујуће изворе који су релевантни за предмет уређивања достављене стратегије, те због тога у Изјави о усклађености стоји оцјена „непримјенљиво“.

IV РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Тренутно стање у образовању налаже да се свестрано сагледају и реално пројектују сви кључни аспекти развоја образовања, водећи рачуна о будућим животним и развојним потребама друштва у Републици Српској, поготово ако се има у виду да су образовање и наука покретачка снага развоја сваког друштва.

Република Српска треба да буде друштво засновано на учењу и знању, које повезује све нивое и врсте образовања у хармоничну и транспарентну цјелину утемељену на позитивним начелима и циљевима и у најбољем интересу дјете, ученика, студената и грађана свих животних доба. Тако ће се омогућити стварање услова за развој свих потенцијала личности и остварења њихових потреба кроз партнерство и заједничку одговорност породице и друштва, притом поштујући принцип холистичког приступа у развоју личности на свим образовним нивоима, без икаквог облика дискриминације.

Стратегија се доноси у вријеме друштвених, економских, културних и демографских промјена, када је свако стратешко промишљање за стварање бољег друштва императив, а промишљања о бољем образовном систему не само задатак, већ и обавеза.

V ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОЖЕНИХ РЈЕШЕЊА

Стратегије образовања одраслих у Републици Српској за период 2021–2031. година се састоји из седам дијелова:

1. Увод,
  2. Цјеложивотно учење и образовање одраслих, термилошка разграничења,
  3. Анализа стања,
  4. Мисија и визија,
  5. Стратешки циљеви у образовању одраслих,
  6. Финансирање,
  7. Праћење и извјештавање.
- У уводном дијелу дефинисани су разлози за доношење Стратегије образовања одраслих као стратешког документа за образовање одраслих у контексту цјеложивотног учења.

- У поглављу Цјеложивотно учење и образовање одраслих, разграничена су термилошки појмови: цјеложивотно учење, учење одраслих, образовање одраслих, андрагогија, одрасли, организатори образовања одраслих, формално, неформално образовање и информално учење, лични развој и други појмови значајни за образовање одраслих.
- У Анализи стања дефинисана су демографска кретања у Републици Српској.
- Мисија и визија:

Мисија образовања одраслих јесте да омогући одраслим грађанима право на образовање и учење током читавог живота и да тиме допринесе њиховом личном и професионалном развоју, бољем запошљавању и социјалној партиципацији грађана у Републици Српској.

Образовање одраслих, као интегрални дио цјеловитог система образовања и манифестација концепта цјеложивотног учења, има следеће функције: одговорити на потребе тржишта рада и појединаца за новим знањима и вјештинама, унаприједити могућности за запошљавање, омогућити професионалну мобилност и флексибилност радно способног становништва, повећати вриједност људског капитала и могућност одрживог социоекономског развоја Републике Српске и њене интеграције у глобалну економију, допринијети смањивању сиромаштва, повећању инклузије и међугенерациске солидарности те квалитету живота, развоју демократије, интеркултуралности и толеранције.

Визија је изграђен квалитетан и ефикасан систем образовања одраслих који обухвата значајан дио становништва, који је једна од значајних снага развоја појединца и друштва и у коме су развијени признавање претходног учења и систем каријерног вођења и савјетовања.

Кључна стратешка обиљежја образовања одраслих у контексту цјеложивотног образовања су: обухват, квалитет, релевантност, ефикасност, признавање претходног учења и каријерно вођење и савјетовање одраслих.

- Стратешки циљеви у образовању одраслих су:

Стратешки циљ 1: Унапређење оквира у коме се развија систем образовања одраслих,

Стратешки циљ 2: Развој флексибилнијег система образовања одраслих и већа доступност образовања одраслих,

Стратешки циљ 3: Подршка тржишту рада и сарадња са друштвеним партнерима,

Стратешки циљ 4: Унапређење квалитета образовања одраслих,

Стратешки циљ 5: Осавремењивање процеса образовања одраслих.

- У поглављу Финансирање дефинисано је да образовање одраслих представља партнерску дјелатност која подразумијева финансијско учешће свих заинтересованих страна. образовање одраслих је партнерска дјелатност и заједничка одговорност различитих актера: државе, послодаваца и запослених, привредних и стручних удружења, образовних институција и појединаца.

Образовање одраслих представљања и инструмент у имплементацији социјално-економских мјера Владе Републике Српске у смислу унапређења продуктивности и конкурентности привреде, повећања запослености, повећања социјалне укључености, повезивања образовања и тржишта рада, тако да управљање и финансирање система образовања одраслих подразумијева расподјелу одговорности и надлежности између већег броја министарстава.

Модел финансирања образовања одраслих није системски уређен и идентификован као такав. Значајнија јавна средства за финансирање образовања одраслих се издвајају у области рад и запошљавања углавном кроз пројекте реализоване од стране Завода за запошљавање. Такође, постоји спорадично финансирање образовања одраслих и од стране других републичких органа и локалних заједница, али не можемо говорити о континуираном и систематичном финансирању.

Тренутно доминантан начин финансирања образовања одраслих је од стране полазника, с тим даје значајан дио неформалног образовања за запослена лица финансиран од стране послодавца. Такође, постоје повремено финансирање одређених програма од међународних организација, односно донатора, који обезбјеђују средства у различитим подручјима. У највећој мјери се ово финансирање односи на неформално образовање, те нема континуитет него проистиче из пројектних активности које имају ограничено вријеме трајања.

За квалитетну имплементацију Стратегије образовања одраслих неопходно је обезбиједити стабилан систем финансирања образовања одраслих заснован на социјалном партнерству, односно учешћу свих заинтересованих страна. За стварање стабилног система неопходно је образовање одраслих схватити као међусекторску дјелатност, те одговорност за регулацију, управљање и финансирање, подијелити између министарстава надлежних за финансије, социјална питања, рад и запошљавање, образовање, привреду, предузетништво и других чија стратешка усмјерења и надлежности тангирају подручја образовања одраслих.

У циљу стварања стабилног система финансирања неопходно је остварити бољу координација између органа управе и локалних заједница које издвајају средства за образовање одраслих, како би се постигла већа ефикасности и сврсисходнија употреба средстава, на основу препознатих потреба у оквиру дефинисаних надлежности.

Финансирање образовања одраслих у подручјима у којима постоји потреба на тржишту рада неопходно је омогућити из јавних средстава уз партиципацију полазника или послодаваца, с обзиром на то да полазници и послодавци остварују највеће бенефите додатног образовања.

Послодавцима који финансирају образовање одраслих потребно је обезбиједити пореске олакшице, а полазнике ослободити плаћања ПДВ-а за све програме формалног образовања одраслих.

За финансирање основног образовања одраслих које је Законом дефинисано као бесплатно, неопходно је обезбиједити стабилан извор финансирања у складу са буџетским могућностима.

У поглављу Праћење и извјештавање дефинисано је да реализација активности дефинисаних Стратегијом укључује утврђивање степена остварења стратешких циљева, анализу адекватности активности које су изабране за остварење стратешких циљева, те стварање основа за израду наредне Стратегије и плана рада.

Праћење треба да се темељи на стандардима који су прихваћени у међународним оквирима, а који поштују критеријуме релевантности, ефикасности, ефективности, успеха и одрживости.

Праћење реализације Стратегије вршиће Министарство и Завод за образовање одраслих континуирано, а извјештаји о реализацији вршиће се једанпут годишње за календарску годину.

Праћење и извјештавање ће се реализовати на основу спроведених анализа, стратешких циљева, процјене остварених мјера и активности, кроз индикаторе дефинисане у оквиру Годишњег акционог плана који ће се радити за сваку годину.

Важно је створити услове да се Стратегија према потреби прилагођава квалитетним рјешењима проистеклим из примјене мјера и активности које су дефинисане Стратегијом.

Оваквим приступом ће се омогућити унапређивање квалитета образовања и редефинисање мјера и активности из Стратегије.

На основу Годишњег акционог плана носиоци активности су обавезни, у складу са дефинисаним мјерама и активностима, достављати извјештаје о реализацији Стратегије.

VI УЧЕШЋЕ ЈАВНОСТИ И КОНСУЛТАЦИЈЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Приликом израде Стратегије консултовани су сви релевантни субјекти и све заинтересоване стране.

VII ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ЕКОНОМСКА ОПРАВДАНОСТ ДОНОШЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Да би спровођење ове стратегије било могуће потребно је измијенити одговарајуће законске и подзаконске прописе, те конкретне мјере и одлуке уз координацију свих других министарстава, институција и установа које кроз своје надлежности могу да утичу на развој образовања одраслих, као носиоци одређених активности.

За спровођење ове стратегије потребно је обезбиједити укупно 500.000 КМ, од тога за наредни трогодишњи период (за 2021. годину 14.000 КМ, за 2022. годину 14.000 КМ, а за 2023. годину 14.000 КМ), а то ће бити разрађено кроз акциони план спровођења Стратегије. Извор финансирања је буџет Републике Српске, Завода за образовање одраслих, као и осталих институција које ће бити укључене у спровођење ове стратегије укључујући и донаторска средства.

На основу члана 43. став 3. Закона о Влади Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 118/08), Влада Републике Српске, на сједници од _____ године, доноси

ОДЛУКУ
О УСВАЈАЊУ СТРАТЕГИЈЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ У РЕПУБЛИЦИ
СРПСКОЈ ЗА ПЕРИОД 2021–2031. ГОДИНЕ

I

Влада Републике Српске усваја Стратегију образовања одраслих у Републици Српској за период 2021–2031. године.

II

Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Српске“.

Број: 04/1-012- /20

Датум:

ПРЕДСЈЕДНИК ВЛАДЕ

Радован Вишковић